

BERGSLUFT

Medlemsblad för Elin Wägner-sällskapet nr 46

Augusti 2005
ISSN 1103-4165

www.elinwagner.se

Kvinnors röster

Välkommen till Elin Wägner-dagarna på St Sigrids folkhögskola den 24-25 september. Rubriken är "Elins röst – kvinnors röster – våra röster" och vi bjuder som vanligt på möten med spännande föreläsare – liksom deltagare!

ÅRETS VÄCKARKLOCKA får vi träffa på söndagen! Det är regissören och teaterchefen **Birgitta Englin**, som under rubriken "Varför du är viktig" kommer att tala om de kvinnohistorier och kvinnliga perspektiv hon försökt synliggöra i sitt arbete: "Det är historier som spänner från 2000 år f. Kr. fram till idag men alla har något att säga om vårt nu. Det de berättar om nuet vägleder mig i mitt ansvar för framtiden."

Titta på medföljande programblad, sprid information bland vänner och arbetskamrater – och kom!

Elin Wägner-dagen 2005

firades den 21 maj i Bergs bygdegård. Författaren *Eva Adolfsson* berättade om sin nya – och i recensioner mycket prisade – roman "Förvandling". Till det yttre handlar den om en ung, ensamstående gravid kvinna som går omkring i Sundbyberg och funderar över sitt liv, sitt "tillstånd" och det väntade barnet. I den inre monologen om den fysiska och psykiska "förvandlingen" tror jag många kan känna igen sig själva. Eva Adolfsson formulerar i sin bok tankar som man själv inte kunde finna ord för.

MIDDAG PÅ LILLA BJÖRKA avslutade dagen.

Rapport från Lilla Björka

Återigen en sommar med många besökare på Elin Wagners Lilla Björka. Säsongen inleddes redan i slutet av april med ett intressant föredrag om Lilla Björkas arkitekt, Carl Bergsten. *Bonnie Festin*, intendent på Norrköpings museum, ger snart ut en bok om arkitekten vars hus och möbler upplever en nutida renässans. I ord och bild fick vi följa hans karriär som mestadels handlade om storslagna stadsmiljöer. Att Elin Wägner kom att anlita honom för sin lilla sportstuga på den småländska landsbygden hängde antagligen ihop med hans vänskap med hennes sväger, konsthistorieprofessorn Gregor Paulsson. Idag väcker Elin Wagners Lilla Björka berättigad beundran för sina fina proportioner och genomtänkta rumsförhållanden där detaljerna lyfts fram av välberäknade ljusinsläpp.

SOMMARENS UTSTÄLLNING var vikt för ett litet urval av Eddie Figges bilder under rubriken "En annan värld". Här kunde man få ett smakprov på hennes utveckling från 50-talet till hennes död 2003, en utveckling som karaktäriserades av stor självständighet och obändig experimentlust. I likhet med många andra kvinnliga konstnärer arbetade hon för att förverkliga sina idéer och utveckla sin konstnärliga begåvning i en ständig kamp om pengar och uppmärksamhet i den manligt präglade konstvärlden. Men det finns också en annan anledning att lyfta fram Eddie Figge tillsammans med Elin Wägner – de har flera viktiga idéer gemensamt, framför allt när det gäller intresset för vår miljö.

Elin Wägner-sällskapet, Skir, Svanaholm, 355 91 VÄXJÖ

Postgiro 22 21 27-3

www.elinwagner.se

Bergslufts redaktion: Marianne Enge Swartz (mes@bahnhof.se)

08-306907

Solveig Hammarbäck (solveig.hammarback@vxu.se)

0470-775557

PELARGONHELGEN under julis varmaste helg lockade särskilt många besökare till Lilla Björka. Elins brorsdotter (Rias dotter) *Veronica Wägner* ställde ut sina praktfulla pelargoner på Elins solveranda. En strid ström av besökare stod i kö för att få goda råd av Veronica, köpa hennes fina bok "Älskade pelargoner" eller bara få bära hem en stickling för kommande odlingsfröjder. Elin, som själv var noga med att varje vår beställa särskilt färgstämda pelargoner hos Lisa i fattigstugan, skulle ha glatt sig åt överdådet på sin solveranda. /SH

SEX STOLAR fick Lilla Björka i sommarpresent – sex vackra, vita matsalsstolar, som skymtar på fotografier från Elins hem. Efter Elins död såldes Lilla Björka till bankdirektör Gustav Möller, och det var hans dotterson Hans Sernebring, som överlämnade stolarna till Lilla Björka "för det var vad hans mamma önskade". Stolarna är klädda med ett Malmstensrandigt ylletyg som hans mormor vävt. **Både Stiftelsen och Sällskapet tackar för gåvan!**

Boel Hackman om Elin Wägner

I slutet av september utkommer den efterlängta kortbiografen om Elin Wägner i Bonniers serie av författarporträtt. Pris i bokhandeln ca 176 kr men vi hoppas kunna sälja den till specialpris under våra arrangemang och på Lilla Björka.

Jag har läst ett korrektur och är förtjust och imponerad över författarens förmåga att på 250 sidor sammanfatta en författares liv och verk. Boken innehåller också en kronologisk levnads-teckning och litteraturförteckning av och om Elin Wägner, men tyvärr inget personregister. /MES

Filmkonsten

var för Elin Wägner ett lockande äventyr, men vad gjorde filmmakarna egentligen med hennes manus? Nu kan vi läsa om vad som hände med *Norrtullsligan* när Per Lindberg spelade in den 1923. Det är Helena Forsås-Scott som forskat i arkiven och presenterar sina fynd i en uppsats "Verbal Power, Visual Power, and the Construction of Feminine Subjectivity: Elin Wägner's *Norrtullsligan* as Prose Fiction and Film" som kan läsas i en konferensvolym från Södertörns högskola 2004, *The New Woman and the Aesthetic Opening: Unlocking Gender in the Twentieth-Century Texts*. /SH

Fantastiska fröknar

är namnet på *Anna Maria Ursings* avhandling i ämnet svenska med didaktisk inriktning, där hon noggrant men lättläst redovisar sina studier av lärarinnegestalter i svensk skönlitteratur. Genom litteraturen låter hon oss följa utvecklingen från guvernantens tillvaro i men ändå utanför familjen till de mer eller mindre utbildade lärarinnornas ensamma kamp för sin sociala och yrkesmässiga status. På köpet ger hon intressanta inblickar i samhällsutvecklingens tröghet på vägen mot dagens lagstadgade jämställdhet på utbildningsområdet.

Elin Wägners lärarinnor finns förstås med, Cecilia Bech i *Pennskaftet*, Stina Wetter i *Släkten Jerneploogs framgång*, Maria i *Svalorna flyga högt* och många fler. Vi blev så förtjusta i Anna Maria Ursings lärarinneskildringar att vi bett henne skriva en särskild text om lärarinnorna i Elin Wägners romaner. Den kommer som årets småskrift med nästa utskick av Bergsluft. /SH

Elin på Lundagatan

Utredningen om Elin Wägners boende i Stockholm på 30-talet fortsätter. Så här står det i en artikel i Brf Marmorns nyhetsblad, skriven av ordföranden Mikael H Nyberg:

Vi har nyligen firat vårt 75-årsjubileum och skrev då om bl. a. Elin i vår interntidning. Efter den publiceringen så hörde en av våra medlemmar av sig till oss med ny information som gjorde att vi hittat fler dokument om Elin. Enligt dessa så ägde hon två lägenheter i Brf Marmorn samtidigt! I teckningslistan för den nybyggda föreningen har hon den 14 mars 1932 tecknat sig för både den mindre lägenhet (1 rok om 29,5 kvm) som jag skrev om tidigare, men också en större lägenhet (3 rok om 66,5 kvm) i uppgång 36C. Både lägenheterna såldes samtidigt, i början av juli 1933, och "avflyttningsansökningarna" är undertecknade av Elin samt med hänvisning till Eva Andéns advokatbyrå (det kan väl inte ha varit helt vanligt att kvinnor hade egna advokatbyråer på 1930-talet?). Tilläggas bör också att den större lägenheten ligger på fjärde våningen (högst upp) och har en ca 20 m lång balkong (!) med en vidunderlig utsikt över Riddarfjärden, stadshuset och Gamla stan. Det är få andra lägenheter i Stockholm som har en liknande utsikt!!

Vi blev också uppmärksammade på en felaktighet i en bildtext i Isakssons och Linders bok om Elin (del 2). På tredje bildsidan efter s. 96 i 1980 års utgåva (efter s.448 i nya upplagan) så står det att fotografiet med utsikten över stadshuset är taget från lägenheten på Varvsgatan. Detta stämmer inte, eftersom husen i förgrunden ligger på Kolmårdsgränd respektive Skinnarviksringen. I den vinkel fotografiet är taget så kan fotografen inte ha stått någon annanstans än på en balkong på en av de övre våningarna i Lundagatan 36C. Därmed är också årtalet i bildtexten felaktigt eftersom huset Lundagatan 36 inte byggdes förrän i början av 1930-talet.

EN ”DESIGNÅRSBOK” om kvarteret Marmorn har nyligen kommit ut, men tyvärr finns historien om Elin Wägners boende i Wallanders funkishus på Södermalm i Stockholm inte med där. Boken har publicerats av Smögenförlaget Ellum, ISBN 91-631-2519-6.

Elin på engelska

Elin Wägners skrifter har aldrig blivit översatta till engelska och under flera år har Sällskapet förgäves ansökt om medel för att få till stånd en översättning av Väckarklocka. Men nu rör det på sig – Norvik Press har ett projekt i två delar.

Översättaren och Elin Wägner-kännaren Sarah Death berättar:

I Storbritannien var det allmänna val i maj i år. Som alltid när jag går till vallokalen – och i våras gjorde jag det faktiskt för första gången i sällskap med min dotter, nu 18 år – hade jag i tankarna Englands rösträttskvinnor, vars kampanjer blev ett så viktigt inslag i rösträttens historia under förra seklet här. Ungdomar av idag lär sig inte mycket om rösträttskvinnorna i skolan. Om de väljer att studera historia i 15-18 årsåldern gör de eventuellt ett projekt och sedan en skrivning med fokus främst på tolkning av samtidskällor som tidningsartiklar och skämtteckningar. Men om de personliga berättelserna bakom rörelsen och dess internationella dimensioner förblir de okunniga.

Detta är en av anledningarna till min glädje över att förlaget Norvik Press i Norwich nu satsar på den första engelska översättningen av Elin Wägners rösträttsklassiker *Pennskaftet* från

1910. Redan för två decennier sedan, då jag som doktorand jobbade med texten, var det min dröm att en dag få i uppdrag att översätta den till engelska. Nu går min dröm i uppfyllelse. Norvik är ett förlag med mycket begränsade resurser som ska lovordas för sitt snart 30-åriga utgivningsprogram av nordisk litteratur på engelska. Norvik har redan haft en viss framgång med översättningar av andra svenska kvinnoklassiker som Selma Lagerlöfs *Löwensköldska ringen* och Victoria Benedictssons *Pengar*; ganska många ex. beställs som kurslitteratur till universitetskurser i Storbritannien, Sverige och USA. Vi hoppas naturligtvis att *Pennskaftet* inte bara ska uppskattas av sådana läsekretsar utan också nå fram till den vanliga bokhandeln.

Under översättningsarbetet kommer jag att ha tillgång till den nya utgåvan av *Pennskaftet* från 2003 (Svenska Akademiens klassikerserie), med utförliga kommentarer och ordförklaringar av min vän och kollega Helena Forsås-Scott. Helena har också lovat granska mina utkast. Det gläder oss mycket att inleda ännu ett gemensamt projekt, i synnerhet ett med Elin i centrum.

Helena Forsås Scott, litteraturforskare, verksam i London skriver om andra delen av Norviks projekt:

Det är en studie av Elin Wägners texter med den preliminära titeln *Gender, Text and Change in Sweden 1900-1950: The Example of Elin Wägner (Genus, text och förändring i Sverige 1900-1950: Exemplet Elin Wägner)*. Det blir den första boken på engelska om Wägners hela författarskap, och vi hoppas att våra båda syster-volymer ska belysa och berika varandra och engagera en bred internationell publik.

Det är alltså ingen biografi jag skriver utan en bok som är strikt fokuserad på Wägners texter. Självfallet aktualiseras biografiska element då och då, men bara som delar av de större ekonomiska, politiska och kulturella sammanhang som har varit bestämmande för produktionen av texterna. Dessutom skiljer sig min bok från den litteraturvetenskapliga standardstudien genom att den tar upp texter som tillhör alla de olika genrer inom vilka Wägner publicerade sig. Den listan inkluderar huvudsakligen tal, politiska pamfletter, journalistik av olika slag, och fiktionsprosa.

Som jag ser det kan den traditionella litteraturhistorieskrivningens finkulturella urvalsprinciper inte försvaras. I stället blir det väsentligt att undersöka en textkorpus i hela dess omfattning,

och det gäller inte minst när frågor om genus och genusmakt har kunnat skapa kontroverser kring tillkomsten, publiceringen och mottagandet av texterna. Bland annat vill jag studera vad för slags svängrum och nyskapelse som berättande och berättelser kan åstadkomma. Hur förhåller sig t.ex. samtidig fiktionsprosa och journalistik till varandra i Wägners författarskap? Skapar fiktionsprosan förutsättningar för att tackla problem som journalistiken inte tar upp / inte kan ta upp, eller kan det också vara tvärtom? Var kommer talen och pamfletterna in i detta mönster, i den mån det rör sig om ett mönster? Vad betydde miljöer som rösträttsrörelsen och Kvinnliga medborgarskolan vid Fogelstad för Wägners textproduktion? Hur ter sig, i ett övergripande perspektiv, Wägnertexternas bidrag till diskussionerna om genus och andra nyckelbegrepp i Sverige under 1900-talets första hälft?

Se där några av de frågor som min bok försöker besvara.

Böckerna beräknas komma ut hösten 2007.
Norviks senaste katalog kan beställas per mail:
norvik.press@uea.ac.uk

Kvinnohistorisk dag

med temat Kvinnor mot sexuellt förtryck ordnas söndagen den 11 september kl.9.30-19.30 i Stadsmissionens festvåning, Stortorget 3, Stockholm. Inbjudare är Dea-föreningen för kvinnomuseer och medverkande talare är bl.a. Ebba Witt Brattström, Christina Carlsson-Wetterberg, Lena Lennerhed och Eva Adolfsson.

Obligatorisk anmälan. Hela programmet får du hos arrangören, Hjördis Levin, 08-604 88 61 eller hjordis.levin@ebox.tninet.se

Nästa nummer av Bergsluft

Kommer i månadskiftet november–december tillsammans med årets småskrift. Redaktionen tar tacksamt emot artiklar och notiser.

Manusstopp 1 nov.

Miljörutan

Vad dricker ni till maten – för miljöns skull?
Vin ibland, men kanske mest vatten!

VATTEN. Tidningen Sveriges Natur skriver att flaskvattnet kostar tusen gånger mer än kranvatten. I bästa fall kostar en liter buteljerat vattnet 10 kr och det kommunala dricksvattnet ca 1 öre! Konsumtionen av flaskvattnet innebär tusentals långtradartransporter på våra vägar, i extrema fall, ända från Italien! Vår konsumtion av flaskvatten belastar miljön - genom långa transporter och tillverkning av förpackningar – med lika mycket koldioxid som 16.000 oljeeldade villor. Innehållet i flaskorna lär, enligt Livsmedelsverket, inte skilja sig från vanligt kommunalt dricksvatten. Innehållet av mineraler varierar såväl i flaskor som i kranen. Flaskvattnet är alltså inte generellt hälsosammare eller renare än vårt vanliga vatten. Vi svenskar dricker i genomsnitt 20 l buteljerat vatten per år och belastar därmed atmosfären med drygt ett halvt kilo koldioxid.

VIN. Vid festligare tillfällen kompletterar jag gärna vattnet med något ekologiskt vin. Ekologiskt vin lär inte vara bättre för hälsan, men helt klart bättre för miljön! Druvorna som vinet framställs från besprutas många gånger i en konventionell odling. Så icke i en ekologisk vingård. Där är de hänvisade till andra, oftast mer arbetskrävande metoder, exempelvis mångfald i odlingen och biologisk bekämpning. För den ekologiske vinbonden står jorden i centrum, precis som hos Elin Wägner (*Fred med Jorden*).

Hjälp med att välja kan ni få på www.systembolaget.se eller när ni handlar på Systembolaget.

/Karin Sahlström